

Kysymyksiä ja vastauksia lapsiystävällisestä kunnasta

Eivätkö lasten asiat ole Suomessa hyvin? Mihin tällaista mallia tarvitaan?

Lapsen oikeudet toteutuvat Suomessa moniin maihin verrattuna hyvin. Parannettavaa kuitenkin on, ja lapsiystävällinen kunta -mallin avulla kunnat voivat arvioida ja kehittää toimintaansa.

Esimerkiksi:

- YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan esimerkiksi päätöksenteossa on aina ensisijaisesti harkittava lapsen etu, eli arvioitava, mitä vaikutuksia päätöksellä voi olla lapseen tai lapsiin. Tämä ei Suomessa vielä toteudu.
- Sopimuksen toteutumista valvova lapsen oikeuksien komitea on myös huomauttanut Suomelle siitä, että lapsia ei aina kuulla asianmukaisesti heitä koskevissa asioissa.
- Lisäksi on lapsiryhmiä, joiden oikeudet eivät aina toteudu muiden lasten kanssa yhdenvertaisesti. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi vammaiset lapset, maahanmuuttajalapset ja romanilapset.

Mikä muuttuu, jos kunta toteuttaa mallia?

Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa kuntia riippumatta siitä, toteuttavatko ne mallia vai eivät. Malli ei siis tuo kunnille uusia velvoitteita, vaan se on työkalu, jonka avulla kunta voi ottaa lapsenoikeusnäkökulman osaksi koko kunnan kehittämistä.

Mallin tavoitteet liittyvät esimerkiksi lapsen oikeuksien tunnettuuteen, yhdenvertaisuuteen, lasten ja nuorten osallisuuteen sekä lapsiystävälliseen hallintoon. Kukin mallia toteuttava kunta arvioi ensin lähtötilanteensa ja valitsee sen jälkeen omat kehittämistoimenpiteensä. Lasten ja nuorten näkemysten ja kokemusten tulee vaikuttaa siihen, millaisia tavoitteita kunta itselleen asettaa.

Esimerkiksi:

- Jos kunnassa ei ole riittäviä menetelmiä lasten ja nuorten kuulemiseksi päätöksenteossa, yhtenä toimenpiteenä voi olla niiden kehittäminen. Jos taas menetelmiä jo on, voidaan tarkastella, mahdollistavatko nämä menetelmät osallistumisen yhdenvertaisesti kaikille lapsille ja nuorille – ja jos eivät mahdollista, kehittämistyössä voidaan keskittyä tilanteen korjaamiseen.

Missä mallia on toteutettu?

Lapsiystävällinen kunta perustuu kansainvälisen UNICEFin Child Friendly City -malliin, jota on toteutettu ympäri maailmaa suurissa ja pienissä kaupungeissa.

Suomalainen malli kehitettiin UNICEFin pilottihankkeessa 2012–2013. Siinä oli kumppanina Hämeenlinnan kaupunki.

Vuonna 2014 mallin toteuttamisen aloittivat Lahti, Raasepori ja Rovaniemi. Ne saivat Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen joulukuussa 2015.

Jyväskylä, Lappeenranta, Rääkkylä ja Turku ovat päättäneet aloittaa mallin toteuttamisen vuonna 2015. Kirkkonummi, Lohja, Pori ja Tammela aloittavat vuoden 2016 alussa.

Mistä saan lisää tietoa siitä, miten mallia on toteutettu muissa maissa?

Muiden maiden malleihin voi tutustua tarkemmin kansainvälisellä Child Friendly Cities – verkkosivulla: <http://childfriendlycities.org/>

Jos kunta toteuttaa mallia, tarkoittaako se, että kunnan kaikki lapsiasiat saadaan kuntoon?

Ei. Malli ei tuo kunnille esimerkiksi lisää rahaa palvelujen järjestämiseen. Lapsen oikeuksien sopimus edellyttää kuitenkin lapsen edun harkintaa kaikessa lasta tai lapsia koskevassa päätöksenteossa, ja tämä koskee myös budjetointia.

Vaikeassa taloustilanteessa tämä tarkoittaa, että on arvioitava ensinnäkin sitä, kohdistuvatko leikkaukset kohtuuttoman paljon juuri lapsiin. Lisäksi on arvioitava, miten yksittäiset päätökset, esimerkiksi koulujen lakkautukset, vaikuttavat lapsiin, ja miten mahdollisia negatiivisia vaikutuksia voidaan ehkäistä ennalta.

Onko mallin toteuttaminen pois kunnan muilta asukkailta, esimerkiksi vanhuksilta?

Lasten etu ei ole vastakkainen muiden ikäryhmien edulle. Esimerkiksi selkokielen tiedotus kunnan päätöksenteosta hyödyttää kaikkia, ja turvalliset kevyenliikenteen väylät ja toimiva joukkoliikenne tekevät arjesta parempaa kaikille.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla on oikeus erityiseen hoivaan ja suojeluun. Tämä johtuu siitä, että lapset ovat ikänsä, kehitysvaiheensa ja aikuisista riippuvuutensa vuoksi muita ikäryhmiä haavoittuvammassa asemassa. Esimerkiksi lapsiköyhyydellä tiedetään olevan voimakkaammat ja kauaskantoisemmat seuraukset kuin aikuisena koetulla köyhyydellä. Tämän vuoksi on paitsi velvoittavaa, myös perusteltua ensisijaisesti harkita lapsen etu kaikessa päätöksenteossa.

Eikö tässä sälytetä lisää vastuuta lasten hartioille, vaikka heidän pitäisi saada olla lapsia eikä huolehtia aikuisten asioista ja olla tekemässä päätöksiä?

Lapsen oikeuksien sopimus ei aseta lapselle velvollisuutta osallistua, vaan *oikeuden* osallistua. Lapsella tulee aina olla mahdollisuus valita, millaisissa asioissa haluaa tulla kuulluksi. Kun lasten näkemyksistä ollaan kiinnostuneita ja niitä arvostetaan, syntyy pohja sille, että lapset kasvavat myös ottamaan vastuuta ja osallistumaan.

Lapsilla on oikeus osallistua ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Tämä tarkoittaa, että lapsen kasvaessa ja kehittyessä myös hänen osallistumismahdollisuuksiensa tulee kasvaa omasta elämästä, perheestä ja lähipiiristä kohti asuinalueetta ja koko kuntaa.

Piteneekö ja mutkistuuko päätöksenteko entisestään, jos kaikenlaisia ikäryhmiä ruvetaan kuulemaan heidän asioistaan? Eikö juuri tätä varten ole vaaleilla valittuja valtuutettuja?

Lapset eivät voi äänestää vaaleissa, mutta vaaleilla valitut edustajat tekevät päätöksiä, jotka vaikuttavat paitsi nykyisten, myös tulevaisuuden lasten arkeen ja elämään. Koska lapset eivät voi osallistua samalla tavoin kuin aikuiset, heidän osallistumisestaan on erityisesti tuettava heidän ikänsä ja kehitystasoonsa sopivilla tavoilla.

Päätösten vaikutukset lapsiin ovat myös usein erilaisia kuin vaikutukset aikuisiin. Ottamalla lasten näkemykset mukaan ja arvioimalla päätöksenteon lapsivaikutukset varmistetaan, että päätökset tehdään kestävin perustein.

Miten kuntalaiset voivat osallistua lapsiystävällisen kunnan rakentamiseen?

Monet kansalaisyhteiskunnan toimijat edistävät lapsen oikeuksien toteutumista kunnissa. Yksi tapa osallistua onkin liittyä mukaan esimerkiksi jonkun järjestön paikallistoimintaan.

Lapset ja nuoret itse pitävät lapsiystävällisyytenä sitä, että heitä kohdellaan ystävällisesti. Tähän voi jokainen aikuinen vaikuttaa omalta osaltaan.

Mitä malli maksaa kunnalle?

Kunnat eivät maksa UNICEFille mallista. Mallin toteuttamista varten ei myöskään tarvitse palkata uutta henkilökuntaa. Se edellyttää kuitenkin kuntien luottamushenkilöiltä, virkamiehiltä ja työntekijöiltä aikaa ja halua ajatella työtään hieman uudesta näkökulmasta.

Kuka kunnassa päättää mukaan malliin lähtemisestä?

Mallin toteuttaminen edellyttää koko kuntaorganisaation mukanaoloa. Siksi UNICEF osoittaa kutsun aina kunnanhallitukselle.

Millaiset kunnat voivat toteuttaa mallia?

Kaikki suomalaiset kunnat, joissa on halu tarkastella ja kehittää koko kunnan toimintaa lapsenoikeusnäkökulmasta – yhdessä lasten ja nuorten kanssa.

Millainen on UNICEFin mielestä lapsiystävällinen kunta?

Lapsiystävällisyys tarkoittaa UNICEFin näkemyksen mukaan sitä, että lapsen oikeudet toteutuvat. UNICEFin lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen voi saada kunta, joka on sitoutunut ja pyrkii aktiivisin toimin toteuttamaan ja edistämään lapsen oikeuksia.

- Lapsiystävällisessä kunnassa lapsia kohdellaan tasa-arvoisesti kunnan asukkaina. Heidät otetaan mukaan palveluiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Jokaiselle lapselle turvataan yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua.
- Lapsiystävällisen kunnan lapsi- ja nuorisopolitiikan ohjenuorana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Kunnan päätöksenteossa hyödynnetään lasten ja nuorten tietämystä omasta arjestaan ja arvioidaan päätösten lapsivaikutuksia. Lapsen oikeus riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista näkyy kunnan talousarviossa.
- Lapsiystävällisessä kunnassa sekä lapsille että aikuisille tiedotetaan lapsen oikeuksista. Lapsia ja nuoria rohkaistaan toimimaan kansalaisyhteiskunnassa ja he kokevat olevansa lähiyhteisönsä arvokkaita jäseniä.

Lisää tietoa: www.unicef.fi/lapsiystavallinen-kunta

Millä ehdoilla kunta saa tunnustuksen? Missä ajassa asiat, joihin on sitouduttu, täytyy toteuttaa? Voiko tunnustuksen menettää?

Tunnustuksen voi saada UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -mallia onnistuneesti toteuttanut kunta. Tunnustusta myönnettäessä UNICEF arvioi sekä kehittämisprosessia että saavutettuja tuloksia.

Erytisen tärkeää mallissa on lasten ja nuorten osallistuminen lapsiystävällisyyden arviointiin ja kehittämiskohteiden ja -toimenpiteiden valintaan. UNICEF myös edellyttää, että lapsiystävällisyyttä tarkastellaan koko kunnan osalta, niin koulujen ja kirjastojen kuin kaavoituksen ja julkisen liikenteen osalta.

Lähtiessään malliin mukaan kunta sitoutuu kahden vuoden kehittämistyöhön, jonka lopussa onnistumista arvioidaan ja tunnustus voidaan myöntää. Tunnustus on voimassa kaksi vuotta kerrallaan. Sen uusiminen edellyttää kehittämistyön jatkamista ja UNICEFille raportoimista.

Kun kunta saa UNICEFin lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen, tarkoittaako se, että kunta on ”valmis”?

Ei. Mallin tavoitteet ovat laajoja, eivätkä ne tule hetkessä valmiiksi. Siksi UNICEF kutsuu kunnat mukaan pitkäjänteiseen työhön. UNICEFin myöntämä lapsiystävällinen kunta -tunnustus on voimassa kaksi vuotta kerrallaan, ja kunta voi pitää tunnustuksen voimassa tätä pidempään vain jatkamalla kehittämistyötä.

Lapsen oikeudet eivät tule valmiiksi. Niistä on pidettävä huolta arjessa, joka päivä.